

Sam savore jekh džene?

„Šun, Kety, kadaj o čislos. Vičin lake u šuneha, sar peha dovakerena so sar,“ phenda mange miri gadžikaňi kamaratka, so mange šegetinel te rodel varesavi buťi.

„Mištes, tajsa lake vičinava,“ u ispindľom o papiricis andre žeba.

„Lačo dives, raňije Kutnohorská, palikerav, hoj tumenca šaj vakerav pal e buťi. Amari jekhetaňi kamaratka e Janka mange phenda, hoj roden varekas andre špitaľa andre kuchňa u šaj tumenge vičinav. Ta mek jekhvar, vičinav pes Kety Duždová u bešav nadur la špitaľatar. Akana avilom khere andal e Anglija. Somas odoj pandž berš.“

„He, imar mange phenelas amari jekhetaňi kamaratka, me džanav vareso pal tumende,“ phenda mange sig e raňi e veduca.

„Keravas buťi deš the pandž berš andro Boskovsko kher paš o phure manuša, sar odgeľlom het. Ta kavka džanav, so pes kerel andre kajse khera.“

„Aľe kenas andre kuchňa?“

„Na, na keravas, aľe sig man sikavav,“ phendom lake asabnaha.

„Mištes, ta aven tajsa pal mande u šaj pes dovakeras, savoro tumenge phenava,“ u kamelas imar te thovel o telefonos tele.

„Aľe me som romaňi džuvľi,“ phendom lake.

„Soske mange kada phenen? Me džanav, ko san. Tajsa aven pal mande,“ phenda u thoda akana o telefonos tele.

Aver dives geľlom pal e veduca u čačes man iľa andre kancelarňa. Sikada mange e kuchňa u varesave gadžikane manušen dikhľom te kerel buťi andre igen nevi moderno kuchňa. Savoro pes mange igen pačinelas u lošalavas pes te kerel andre kajsi kuchňa.

„No, akana savoro dikhľan u tajsa peske džan te vibavinel o papira u sar tumen savoro avela vibavimen, ta šaj aven andre buťi. Ča palis mange vičinen, savo dives avena. Aľe šove orendar tosara mušinen kadaj te avel preurďi andre parňi cholov the želeno leketa,“ iľa andal o šifoneris o gada u diňa mange, hoj mange te thovav andre jekhetano kher, so pes odoj prečhivaha savore.

Pal o trin dives mange sa vibavindom.

Tajsa džava andre buťi!

E raňi Kutnohorsko man imar užarelas le klejenca pre chodba u vičinda mek jekha džeňa, kaj mange te sikavel, save divesa kerava, hoj pes jekhetane te dovakeras maškar peste.

Kaja gadži hiňi lačhi, savoro mange phenel u sikavel, so kamav te kerel.

„Kadaj o rožki the o maro imar čingerdo u tu len mušines te rachinel u te thovel andro gonoro. Andro sako gonoro thoveha jekh rožkos the duj kotera

Jsmo si všichni rovni?¹

„Poslouchej, Kety, tady máš číslo a zavolej jí. Budeš vědět, co a jak,“ řekla mi moje gádžovská kamarádka, co mi zrovna pomáhá najít si nějakou práci.

„Dobrá, zítra jí zavolám,“ a strčila jsem si lístek s číslem do kapsy.

„Dobrý den, paní Kutnohorská, děkuji vám, že si spolu můžeme promluvit o práci. Naše společná kamarádka Janka mi říkala, že hledáte někoho do kuchyně v nemocnici a že Vám mohu zavolat. Tak ještě jednou, jmenuji se Kety Duždová a bydlím nedaleko nemocnice. Teď jsem přijela z Anglie. Byla jsem tam pět let.“

„Ano, naše společná kamarádka mi dala vědět, něco o vás už vím,“ odpověděla mi paní vedoucí.

„Dělala jsem taky patnáct let v Boskovském domově pro seniory, než jsem odjela pryč. Takže vím, jak to chodí v takových zařízeních.“

„A dělala jste v kuchyni?“

„Ne, nedělala, ale učím se rychle,“ říkám jí s úsměvem.

„Dobrá, tak přijďte zítra za mnou a můžeme se spolu domluvit, všechno vám vysvětlím,“ a chtěla hovor ukončit.

„Ale já jsem Romka,“ zastavila jsem ji.

„Proč mi to říkáte? Já přece vím, kdo jste. Zítra se za mnou stavte,“ odpověděla a položila telefon.

Druhý den jsem jela za paní vedoucí a opravdu mě vzala do kanceláře. Ukázala mi novou moderní kuchyň, viděla jsem tam pracovat několik gádžů. Všechno se mi náramně líbilo a těšila jsem se na práci v takové kuchyni.

„No, tak teď jste všechno viděla, tak si zítra skočte na personální oddělení a jak to budete mít všechno vyřízené, můžete nastoupit do práce. Jen mi zavolejte, jaký den byste nastoupila. V šest ráno musíte být už tady, převlečená do těchto bílých kalhot a zelené zástěry,“ podala mi věci ze skříně, ať si je odložím do společné šatny v přízemí.

Za tři dny jsem si všechno vyřídila.

Zítra nastoupím do práce!

Paní Kutnohorská mě už čekala se svazkem klíčů na chodbě a zavolala jednu paní, aby mi ukázala, jaké dny budu pracovat, a abychom se už společně na všem domluvíly.

Paní je velice příjemná a všechno mi poctivě vysvětluje.

„Tady jsou rohlíky, chleby už jsou nakrájené, ty je musíš spočítat a dávat do igelitových pytlíků. Do každého pytlíku dáš jeden rohlík a dva krajíce chleba.

1 Jak citovat: Podhradská, K. 2023. Sam savore jekh džene? / Jsme si všichni rovni? *Romano džaniben* 30 (2): 108–113.

maro. Paľis džaha te mukel e parňi kavica the o tejos andro konvi, aľe dikh, hoj pes te na oparines, bo igen kerado savoro. Paľis džaha te rakinel o talira le chabneha andro bare finesi. Ela irimen, kaj pes pre savo odděleňe dela u savi dijeta hin le manušen. Te ela eňa, ta oda pro dijabetiki, te ela trin, ta ela racijonalno, mušines te del pozoris, aľe ma dara, bo paš savoro ela e dijetno sestrička u dodikhela pre savoro, niž rakineha andro finesi.

No, u paľis len mukeha le vitahoha te džal tele pro odděleňe. Odoj ena o sestrički u lena tutar o finesi. Pašal jekh ora džaha vaš o finesi u aneħa len pale, kideha o taňira avri u rakineha len pro pasos, so džala andre mička. Sar predžana o grati avri, ta len kideha u rakineha andro morde čistune vožiki pre tajsja. Kavke pes kerel sako dĳives. Ma dara, bo pes bondaľona savore pal o duj dĳives. Na aveħa űikhaj korkori pre savoro. Dodikhaha pre tute. Ma dara. Džanav, hoj so tuke akana phendom, ta tiro šero peske savoro na irinda. He man oda kavka has.“

Keravas kala gadžaha trin kurke u čačes pre mande dodikhelas u phenelas mange, so te kerel. Agorutne dĳivesa imar korkori džanavas. E gadži mange phenelas, hoj pes sig sikaďom u o vasta mange džan sar o richlikos ke Praha.

Me latar ča asavas, paľis mange phenda: „Ma de pes űikasko te zmarel tele, ker peskeri buťi u ela sa mištes.“

Aviľa amaro čiros u mušindom te džal te kerel pre aver smena, hoj te prindžarav he avre gadžen, te bi vareko nasvaľolas, ta kaj te džanav he aver buťi.

Iľa man ke peste jekh gadži, u imar pre late dikhlom, hoj hiňi choľamen. Peršo dĳives u dikhel pre mande chmuravo u me na džanav soske. Me man ke late ľikerav šukares u joj man le jakhenca murďarel.

Džav te mukel andro konvi pro odděleňe e kava the o tejos u joj mandar phučel: „Hin tut rachimen, keci litri deħa pro odděleňe?“

„Kada me na keravas,“ phenav lake.

„So kerehas, hoj űiň na džanes? Sar pes sikavehas?“

Iľom o papiricis u rachindom, keci litri dava avri. Diňom lake o papiris u joj les čida het.

Aviľom pal o odděleňe le finesenca u joj pre mande kvičinel: „Sidar, kide o grati andal o finesi avri.“

„Aľe soske, te imar savore finesi hine kadaď u hin amen čiros te kerel, mek na chaľom o dilos,“ odphendom lake.

„Na, tu džaha kħere u me avava kadaď andro šov ori. Sidar, soske dumines, kaj kadaď sal?“

„Aľe me džanav, so te kerel, na mukava tut korkori, ma dara. Na oddžava, niž sa na keraha jekhetane,“ odphendom lake.

„No, savore san sar jekh dħene,“ odphenda mange.

Aver dĳives aviľa aver gadži u sig tosara pre ma chudľa te kerel bida, sar latar šukares phučlom, či džav te kerel e parňi kava, či o rožki, bo na džanavas, so joj kamel te kerel.

Potom půjdeš napustit do plechových konví bílou kávu a čaj, ale dávej pozor, ať se neoparíš, protože to je všechno vařící. Potom půjdeš dávat tácy s jídlem na talířích do skříňových fines. Bude tam napsáno, na jaké oddělení to půjde a jakou dietu mají pacienti. Když to bude devítka, je to jídlo pro diabetiky, když to bude trojka, tak to je racionální jídlo, na to si dávej pozor. Ale nemusíš se bát, protože u všeho je dietní sestra a ta pečlivě na všechno dohlídne, než to budeš strkat do fines.

Pak spustíš finesy výtahem dolů na oddělení. Tam už budou sestřičky, které si budou ty finesy brát. Za hodinu zajdeš pro finesy, talíře z nich vyndáš a položíš na pás, který jede do myčky. Jak vyjede nádobí, tak to musíš odebrat do čistých vozíků nachystaných na zítra. Takhle se to opakuje každý den. Neboj se, po dvou dnech se otáčí pracovní kolečko. Nebudeš na všechno sama. Budeme na tebe dohlížet. Neboj! Víím, že ti hlava nepobrala, co jsem ti teď všechno řekla. Já jsem to měla ze začátku taky tak.“

Pracovala jsem s tou paní tři týdny a opravdu na mě dohlížela. Poslední dny už jsem věděla sama, co mám dělat. Chválila mě, že jsem se to docela rychle naučila a že mi ruce jedou rychle jako rychlík do Prahy.

Já jsem se jen usmívala, ona ještě dodala: „Nenech sebou vláčet, dělej si svou práci a všechno půjde dobře.“

Přišel čas a já musela jít pracovat na druhou směnu, abych také poznala i jiné lidi a naučila se i jiný postup práce, kdyby někdo onemocněl.

Převzala mě k sobě jiná paní, na které jsem hned poznala, že něco není v pořádku. Byla našťvaná. První den, dívá se na mě rozzlobeně a já nevím proč. Já se k ní chovám s úctou, zatímco ona mě zabíjí pohledem.

Jdu napouštět do konví pro jednotlivá oddělení kávu a čaj a ona se mě ptá: „Máš spočítáno kolik litrů budeš dávat na oddělení?“

„To jsem nedělala,“ říkám jí.

„Co jsi dělala, že nic neumíš? Jak ses učila?“

Vzala jsem lístek a spočítala celkové litry pití na výdej. Podala jsem jí to a ona ten lístek zahodila.

Vrátila jsem se zpět z oddělení s finesami a ona na mě křičí: „Pohni, rovnou to nádobí z fines vyndej.“

„Ale proč, když jsou všechny finesy tady a máme přece na další práci čas? Já ještě nejedla,“ odpověděla jsem jí.

„Ne! Ty si pak půjdeš domů a já tu budu do šesti. Pohni, kde si myslíš, že jseš?“

„Ale já přece víím, co mám dělat, nenechala bych tě na to samotnou, neboj. Neodešla bych dřív, než bychom to společně udělaly.“

„No, všichni jste stejní,“ odpověděla mi.

Další den přišla jiná paní a hned po ránu na mě spustila, když jsem se jí slušně zeptala, jestli mám jít dělat pití nebo pečivo, nebo jestli to chce udělat ona.

„So kamav te kerel savoro korkori? Sal godaver, ta ker, so kampol. U sar oda, hoj tu pre Maruška peske phundrardal o muj?“

„Aha, tumen peske sa phendān. Hat, hat, joj sidārelas u amen has mek pal o dilos čiros andre večera,“ odphendom lake.

Na diñom pes u chudlōm te vakerel.

„So tumenca hin, soske pre mande san kajse? Keci tumenge berš? San imar bare džuvlija u sar pes ke mande tumen likerēn? So tumenge kerdōm? Phenēn mange, bo me na džānav! Sar cikne terne džeña san,“ odphendom lake u gejlōm paš o rožki.

Aver gadžija šunde kada halasišagos.

Maj sig avila e veduca u phučla mandar, so pes ačhila.

„Akana man nane čiros tumenca te vakerel, aļe palis pal tumende avava, sar dokerava e buti.“

Dokerdōm miri buti u sar džavas khere, gejlōm pal e veduca. Phendōm lake, so pes ačhila. Joj mange phenda, hoj lenca vakerela. Čačipen hin, jekh lendar, kodi Maruška, hiñi čino pro šero lokeder.

Aver dživesa phirahas pašal peste u jon pre ma aņi na dikhenas, na vakerenas. Me keravas peskeri buti u džavas khere. Na has mange mištes, bo denas mange avri, hoj man odoj na kamen.

Došundom man, hoj kamelas te avel pre miro than lengeri kamaratka u e veduca ila man.

Gejlōm pal o trin čhon pal e veduca u phendōm lake:

„Tumen san lači, godaver džuvli u palikerav tumenge, hoj man ilan andre buti, aļe tumare varesave zamestnanci, na savore, mek na barile avri kavka, hoj manca šaj keren buti. Me keravas andro svetos pandž berš u odoj has pal calo svetos o manuša, so likerahas paš peste, u kada, so mek hin kadaj maškar varesave gadže, imar andro svetos našlōl. Aļe varesave gadže mek kadaj nane kavka upre, hoj šaj keren buti he avre manušenca, niž hine jon.“

Joj mange ačalolas, so kalaha dumaha duminav: „He me somas avri u džānav, hoj tumen hin koter čačipen. Prebačinen mange vaš lenge, aļe na sam savore jekh džene pre luma?“

Tumen džānen, me džānav, odphenen peske korkore...

„Copak to mám dělat všechno sama? Jsi přece chytrá, tak dělej, co máš. Jak to, že sis na Marušku otevřela hubu?“

„Aha, někdo si stěžoval, že jo? Ona hrozně spěchala, a přitom po obědě máme do večere spoustu času.“

Nevydržela jsem ten nátlak a pokračovala jsem dál:

„Co to s vámi je, proč jste na mě tak naštvané? Kolik vám je let? Vždyť jste dospělý ženský a jak se to ke mně chováte? Co jsem vám udělala? Tak mi to řekněte, protože já o ničem nevím. Jste jak malé holky,“ odpověděla jsem jí a šla jsem k pečivu.

Ostatní kolem náš hlasitý křik slyšely.

Za chvíli přišla paní vedoucí a zeptala se mne, co se stalo.

„Teď nemám čas vám to říkat, ale stavím se za vámi, až dodělám práci,“ odpověděla jsem.

Dodělala jsem, co bylo potřeba, a než jsem šla domů, zašla jsem za paní vedoucí. Řekla jsem jí, co se stalo. Ona mi odpověděla, že si s oběma promluví, a že je pravda, že ta Maruška je trochu divná.

Další dny jsme kolem sebe chodily a ony se na mě ani nepodívaly a ani nepromluvíly. Já jsem si dělala svou práci a odcházela domů. Nebylo mi dobře, protože mi dávaly najevo, že tam nepatřím.

Doslechla jsem se, že měla na moje místo přijít nějaká jejich kamarádka, ale paní vedoucí vzala místo ní mne.

Po třech měsících jsem zašla za paní vedoucí a řekla jsem jí:

„Vy jste dobrá, chytrá ženská a děkuji vám, že jste mě vzala do práce, ale někteří vaši zaměstnanci, ne všichni, nejsou na takové úrovni, aby se mnou pracovali. Já jsem pracovala ve světě pět let, a dá se říct, že tam byli lidi z celého světa. Drželi jsme všichni pospolu. Ale někteří Češi nejsou na takové úrovni, aby pracovali i s jiným národem.“

Pochopila, co tím myslím, a řekla mi: „I já jsem byla venku a vím, že máte kus pravdy. Omlouvám se za ně. Nejsme si snad na světě všichni lidi rovni?“

Vy víte svoje, já vím svoje, odpovězme si sami...